

Dr. Dezső György

MÁSODIK HOZZÁSZÓLÁS A MET IRÁNYELVEIHEZ

„Pillantsunk az amerikai szövetség népére. Valljon mi oka eddigelé sehol és soha nem tapasztalt, aránylag olly rövid idő alatti, bámulásra méltó előmenetelének? Mi oka, hogy minden hihetőséghez képest, ha úgy halad mint eddig, az emberiség minden nemzetin túl fog emelkedni?...nem egyéb, mint az, hogy az éjszakamerikai nép, ... szívömlkedések és képzeleti bábok tévutain nem igen kalandozik; de legtöbbnyire az értelem körébül igazgatja magát,... sok beszédű kísérletekkel...ki nem meríti idejét és erejét, de tüstént átveszi azt, mi jól működik és rendszerébe illik is.”

Gróf Széchenyi István

Tisztelt Kolleginák és Kollégák!

Dr. Korényi Zoltán kollégánk bátor és szükséges lépésre szánta el magát, amikor közös dolgaink végiggondolásához fogott. Néhanapján békeidőben is indokolt ez, hogy vajon hasonlít-e még valami arra, aminek nekifogtunk, főképpen arra, amit elérni akartunk, de nehéz, kritikus időkben ez az újragondolás talán még indokoltabb. Vajon vannak-e még fixpontok a közös életünkben, az értékrendünkben, amibe talán még megkapaszkodhatunk, amiben talán még egyetérthetünk, együttműködhetünk, netán alapjai lehetnek egy sikeresebb építkezésnek? A MET irányelvek néven futó anyaghoz korábban én is hozzászóltam, röviddel ezelőtt pedig szétküldésre került, megismerhetővé vált a beérkezett összes (kevéske) hozzászólás is. Kivéve dr. Szondi Egon barátunk okos hozzászólását, amit külön kezelnek, mert hogy ő nem MET tag. (Én ezt másképp látom. Szerintem nemcsak az energiával, hanem az okos gondolatokkal is gazdálkodni kell, abból is erősen véges mennyiség áll rendelkezésünkre. Ha pedig tiszteletre méltó kollégánk vette a fáradságot, hogy hozzászóljon, akkor tisztelni kellene őt azzal, hogy méltó módon kezeljük írását.)

Korábbi hozzászólásomat néhány hevenyészett gondolattal most kiegészíteném. Ezúttal már nem kritikailag a kiadott szöveghez szólok hozzá, miként azt előző alkalommal tettem, hanem jelzésszerűen a saját értékrendem szerinti sarokpontokról írok egy pár mondatot. Egy liberális demokráciában (aki

nem abban szeretne élni, az itt abbahagyhatja az olvasást, sok bosszúságot fog megtakarítani), talán a következő alapelvek mentén kellene egy szakmai civilszervezetet szervezni és működtetni.

1. A tagok

Nem vagyunk egyformák (nagyon nem), mindannyian „egyedi darabok” vagyunk. Ahogy Kosztolányi írta: *„Okuljatok mindannyian e példán. Ilyen az ember. Egyedüli példány. Nem élt belőle több és most sem él, s mint fán se nő egyforma két levél, a nagy időn se lesz hozzá hasonló.”*, vagy ahogy Petőfi írta: minden ember *„már magában egy világ”*. Paradox módon intellektuális szempontból éppen ez a sokféle gondolkodás, sokféle probléma-megközelítés adhatna értelmet egy szakmai civilszervezet működéséhez, teheti (jó esetben) szellemileg kívánatosá az annak életében való részvételt. Nehéz egy ilyen civilszervezetet jól felépíteni és működtetni, viszont az a tapasztalat, hogyha néhány *„szellemi hajótörött”* (©Babits) rátelepszik a szervezetre, és a szervezetet, benne a tagokat csak díszletként akarja használni saját rögeszméinek propagálásához, akkor a megtermékenyítő közösségi élet igen könnyen kiüresedik, és a név és logó mögött már csak az üres formalitás marad. Akinek a biztos igazság letéteményeseként ilyen leküzdhetetlen és a közösség szempontjából egy demokratikus közösség számára kezelhetetlen kinyilatkoztatási ambíciói vannak, az rossz helyre tévedt, mert azt vagy tegye (írja alá) a saját nevében, vagy ha erre nincs kellő személyes súlya, és/vagy bátorsága, akkor csatlakozzon valamelyik politikai párthoz. Az viszont nyilván legfeljebb csak a paródiája lehet egy civilszervezetnek, ha az pártalapszervezetként, vagy éppen korporációként működik.¹

Egyébként nemcsak nem érdemes a tagokat valamiféle sablon szerint átnevelni, és „MET kompatibilissé” tenni, de egy bizonyos ponton túl nem is lehetséges.² Ez utóbbi lehetetlenségét a nagy léptékű történelmi kísérletek és tapasztalatok igazolják. A kompatibilissé nevelés garantált kudarcai az elszabadult „hatalomból”, így a helyi vezetésből is egyre drasztikusabb

---

¹ Dezső Gy.: A mérnökségről másképp (Magyar Energetika 2004/3., ill. Mérnök Újság 2004. június)

² Néhány hivatkozás az ismertebbek közül: D. Kahneman: Gyors és lassú gondolkodás, Boldogkői Zs.: A szabad elme illúziója, Járó K.: A játszmák világa, D. Swaab: Az agyunk mi vagyunk, stb.

intézkedéseket vált ki, ráadásul a szelíd, vagy kevésbé szelíd erőszak az emberekből is többnyire a rossz tulajdonságokat hívja elő.³

Szigorú, ideáltipikus esetben a tagoknak szakmai ügyekben (ez nem kizárólagosan azonos az adott időben érvényes műszaki tudományokkal) nem szabadna magával hoznia semmiféle direkt vallási, politikai, vagy bármely más, nem szakmai, megosztó attitűdöt, mert ez önmagában is torzítja a szakmaiságot, mérgezi a légkört, szétválaszt, ahelyett, hogy együttműködésre, benne okos, konstruktív vitára ösztönözne. Akinek ilyen kifejezett ambíciói vannak, azoknak ezen hajlamaik kiélésére, mint említettem, ott vannak az egyházak, a pártok, stb. Ami jó volna, hogy közös legyen, az pusztán a szakma szeretete, a szakmai tisztesség, és a szakmánkkal járó korrektség és felelősség, amit a társadalmi munkamegosztás, és a társadalom szakértelmiséggel szembeni bizalma ránk ró. Egy ép lelkű ember ugyanezt a józan szakmaiságot várna el a társadalomban a gyereket nevelő tanártól, a nyavalyáit kezelő orvostól, az ügyeiben döntő bírótól, egyszóval minden más szakértelmiségitől is. Mindezen felelősségérzetnek, szakmai tisztességnek azonban mindenk előtt belülről kell fakadnia. A szakmai kérdések továbbgondolása, rendszerbe illesztése azután számos kényes kérdést megkerülhetetlenül felszínre hoz. Ezek az óhatatlanul magukkal hoznak nehéz kérdéseket is (pl. többé-kevésbé gyógyíthatatlan világnézeti attitűdöket), amelyeket, amennyire lehetséges, nem bigott dogmák, hanem ugyancsak józan érvek mentén kellene megvitatni.

2. A civil közösség működése

A civil szervezetben részvevő mérnökök „kis köztársasága”, ez volna ideális esetben a MET, nagyon leegyszerűsítve akkor működne helyesen, ha a Montesquieu által leírt hatalommegosztást valósítaná meg. Részletekbe most nem menve, de: semelyik tisztségviselőnek, semelyik testületnek nem szabad ellenőrizetlen jogot/hatalmat adni. A valóságban, a MET méretei miatt a dolog egyszerűbb is, mint pl. a Német Szövetségi Köztársaságban, vagy a már Széchenyi által is példának állított Egyesült Államokban, hogy demokratikusan működő, sikeres országokat említsek, mert a kisebb méretek, a tagok egyszerű és közvetlen elérhetősége, az internet technika miatt esetünkben nincs szükség bonyolult képviseleti demokráciára, hanem meg lehet valósítani a közvetlen

---

³ Lásd pl. Karl Popper: A historicizmus nyomorúsága című híres művét.

demokráciát. Az üléseknek és a döntéseknek nyilvánosnak kell lennie, a jegyzőkönyveket fel kell tenni a honlapra. A tagoknak cenzúrázatlan megszólalási lehetőséget kell biztosítani, a MET sajtójának, szakfolyóiratának pedig függetlennek kell lennie a mindenkori vezetéstől. Nem a vezetésnek kell a sajtót ellenőriznie, hanem a tagoknak és a sajtónak vezetést. Az összes elszámolásnak, benne a személyi kifizetéseknek nyilvánosnak kell lennie, és fel kell tenni az internetre. Ilyen és ehhez hasonló intézkedésekkel lehet az átláthatóságot és a bizalmat elnyerni és megtartani.

3. A racionális vita

Véleményem szerint a MET legfontosabb feladata, hogy a tagság józanul megvitassa a szakma legfontosabb kérdéseit. Ehhez okos, konstruktív, érvelő vitákat kell(ene) folytatni, kellő nyitottsággal, levetkőzve mindenféle előítéletet, köztük a szakmai előítéleteket is. Ezzel új fejezetet kellene nyitni, tekintve, hogy eddig többnyire legfeljebb álviták voltak, vagy még azok sem. Az energetikában is hihetetlen gyors, sőt gyorsuló változások zajlanak, ennek részeként korábbi értékek alapjaiban rendeződnek át, a régi sémák mechanikusan nem alkalmazhatók. Csak, hogy felelevenítsük a racionális vita tízparancsolatát:^{4,5}

- I. A véleménynyilvánítás szabadsága.
- II. A bizonyítás kötelezettsége.
- III. Korrekt hivatkozás a másik fél álláspontjára.
- IV. Releváns érvek használata.
- V. A kimondatlan premisszák őszinte kezelése.
- VI. Közös kiindulópontok elfogadása.
- VII. Helyes érvelési sémák alkalmazása.
- VIII. Logikailag érvényes érvek használata.
- IX. A vita ésszerű lezárása.
- X. Egyértelmű nyelvhasználat.

A dolog egyszerűnek tűnik, de a valóság azért ez egy kicsit bonyolultabb. Nem veszem végig az összes pontot, csak a példa kedvéért belekapok az elsőbe. A MET internet felülete ki másé lenne, mint a tagságé. Az internet kifejezetten

---

⁴ Lásd pl. Frans H. van Eemeren - Rob Grootendorst - Francisca Henkemans Snoeck: Fundamentals of Argumentation Theory (Az érveléstechnika alapjai) Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, New Jersey, USA, 1996., amit azután a szakirodalom széles körben átvett.

⁵ Margitay T.: Az érvelés mestersége, Érvelések elemzése, értékelése és kritikája (Tipotex, Budapest, 2003.)

egy közösségi kommunikációs tér, akkor vajon miért nem írhatnak a tagok erre a felületre? Miért nem léphetnek ezen a felületen közvetlenül kapcsolatba egymással? Miért nem lehet 2014-ben ezt a vitát is közvetlenül az interneten lefolytatni? További alapvető feltétel, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága inkluzíve tartalmazza az információhoz jutás szabadságát is. Vagyis nem szabadna senkit nevetségessé tenni azzal, hogy véleményt mondjon fontos dolgokról, miközben nem juthat hozzá a legalapvetőbb információkhoz. Pedig ha belegondolunk, ez a képtelenség történik nap, mint nap. Vagy alternatívaként hallgasson, és ez volna a szólás szabadsága? Nyilván nem ez a megoldás. Naponta hallhatjuk, hogy a magyar nép egy szabadságszerető nép. Miért van akkor, hogy a legalapvetőbb megnyilatkozási jogok, még egy olyan kis szervezetben is, mint a MET, csorbulnak, ha nem ellehetetlenülnek? A mai, ránk kényszerített helyzetben a véleményalkotás sokkal inkább hasonlít az ide nem tartozó hitélethez, mint a racionalitásra törekvő mérnök gondolkodására. Ráadásul ezekért az elfuserált mutatószámokért, titkolódzásokért, vélemény elfojtásokért nagy árat kell fizetni, nemcsak a szakma elvesztett presztízsében, de a kihajított, pocsékba ment milliárdokban is.

A korrekt érvelés és a kritikus gondolkodás mesterségét már az egyetemen meg kellene tanítani/tanulni, mert aki mérnöknek, netán értelmiséginek adta a fejét, az nem kerülheti el a vitát és a kritikát. A kritikus gondolkodás mondhatni az alapanyag, az alapállás ahhoz, hogy innovatívak legyünk, és meghaladjuk az uralkodó módszereket, eljárásokat, és hogy a gyorsan avuló korábbi ismeretek soha ne váljanak dogmává, a tudományt, a technikát dinamikájában lássuk. Gyakran tűnik úgy, hogy mintha nálunk még ez is fordítva lenne.

Karl Popper egyike volt az elsőnek, aki (szemben pl. az ún. klasszikus közgazdaságtani modellel) az emberi gondolkodás nem racionális voltát feszegette. Azt mondta, *„nem gondolkodom racionálisan, de törekszem rá”*. Szakmai kérdésekben, mérnökként is ez lehetne az egyetlen erkölcsös megoldás, sőt, ez maga az erkölcs, ami természetesen embert próbáló feladat, és a hazai gyakorlatban szinte teljesen kiment a „divatból”. Ma már alig van, aki egyáltalán akar önálló véleményt kialakítani, és nem a politikai napilapok marketing jelszavait ismételi. De mint már említettem, ha egy bírótól szakmai kérdésben, ítéleteiben a személyes érzelmein való felülemelkedést, és

csak a szakma szabályainak való megfelelést várjuk el, akkor vajon a mérnöknek mindez miért ne volna kötelessége?

4. A kompetencia határai

A praktizáló mérnök munkája összetett, és a műszaki tudományok ismerete, használata és művelése mellett számos más terület elmélyült ismeretét kívánja meg. Ezek közé tartozik (sok más mellett) a közgazdaság tudomány is, így üdvözlendő az a MET irányelvek javaslat, hogy egy-egy energetikai kérdés, vagy projekt megvitatása során kerüljön sor annak a gazdasági értékelésére is. Itt azonban a megítélés egész rendszerére van szükség, nem elégséges néhány kiemelt kvantitatív jellemző, mert az önmagában félrevezető lehet. Példaként utalok dr. Szondi Egon kollégánk sajnálatosan nem közölt hozzászólására, amiben helyesen fejt ki: ha a nemzeti vagyoni vonatkozó jelenleg érvényes Alaptörvényt, ill. a 2011. évi CXCVI. törvényt hibás értelmezését vesszük alapul, akkor a vizsgálat tárgyából kimaradnak a magántulajdonban lévő lakások, gépjárművek, stb., amelyek a hazai energiafelhasználás nagyságrendileg a felét jelentik. De vannak itt nagyobb bajok is, mint arra egy-két mondattal később még utalok, a XXI. században a korábbi extenzív fejlődés helyett jelentősen más lesz, ezért küszöbön áll már egy más, realisabb képet nyújtó értékelési rendszerre való áttérés.

A közgazdaságtan az emberi döntések tudománya, a maga végtelen sokszínűségével, hiszen bejönnek a vizsgálat dinamikai kérdései, a kockázatok, majd a gazdaságpolitika, sőt világ gazdaság és külpolitika, a komparatív előnyök, stb., amelyek mindegyike erősen egyénre szabottak. (A magántulajdon és a közösségi tulajdon hatékonyságának különbsége már ezen a ponton elkezdődik.) Természetesen nincs ezzel a nagyra nőtt feladattal semmi baj, ez a helyes felfogás, hiszen ilyenek a valós élet valós feladatai. Legfeljebb talán az, hogy az általános hazai gyakorlat, és egyébként a MET gyakorlata is, ettől sajnálatosan eltér, nálunk ugyanis hitre és érzésekre szokás műszaki javaslatokat adni, vagy amellet kiállni, és különösen nagyvonalúan megy az ötletelés kicsiben és nagyban, ha azt más finanszírozza, netán közpénzből valósul meg. Az abnormitásokat most félretéve, nyilvánvaló, hogy valahol határt kell szabni a mérnök kompetenciájának, ha csak nem akarjuk magunkat a világ okosának kikiáltani. Valószínűleg, hogy az ésszerű és józan határ, ha a mérnök a megoldások műszaki és gazdasági hatásait elemzi, de a döntést a

felelős politikára hagyja. Hogy ilyen van-e, az egy más kérdés, egyelőre a magunk mérnöki szerepét kellene kiteljesíteni.

5. A milió, amiben élünk

Az energetika természetesen nem magában áll, hanem szerves része a gazdaság rendszerének. Ha tehát ahhoz illeszkedő, okos energetikát akarnánk csinálni, akkor néhány alapszabályon túl azt is tudni kellene, hogy merre akarunk menni, ill. a valóságban merre megyünk. E nélkül vakrepülés az egész, a Belváros távfűtésétől Paks II-ig, vagy Déli Áramlatig minden. Aki a XXI. században munka alapú társadalomban gondolkodik, annak ajánlom Roy Kurzweil híres könyvét, A szingularitás küszöbén címűt, vagy hogy általánosságban is gondolkozzon el tudásunk megannyi szingularitásán, és akkor – ha eddig nem is tette volna -, el fog gondolkodni, hogy merre is megy a világ. Némi odafigyeléssel megállapíthatjuk, hogy sajnos a fejlett világban a diskurzus már régen egészen másról, egészen más technikával, és egészen más stílusban folyik, mint nálunk. Hasonló a helyzet a gazdaságban és általában a társadalomban is, elég legyen Thomas Piketty könyvére hivatkozni, a Tőke a XXI. században ("Capital in the Twenty-First Century"), ami szerint alapvető hiba lenne a XXI. századot a XX. századi tapasztalatokra alapozni, mert hogy az előttünk lévő időszak semmiképpen nem egyenes meghosszabbítása annak, hanem egészen más lesz. Mindeközben nálunk a nagy energetikai projekteket a XX. századi logikával tervezik és döntenek el, pedig éppen a mi szakterületünkön zajlik a leglátványosabb paradigmaváltás, mind a termelés, mind a felhasználás tekintetében. És ha erre nem figyelünk fel, ha továbbra is sárba ragadtan a régi nótákat fújjuk, régi fogalmakban, beidegződésekben gondolkodunk, akkor lemaradásunk is hosszú időre szóló, és generációk számára végzetes lesz. Gondoljunk csak a bevezető Széchenyi idézetből sugárzó nyitottságra. Azt gondolom, hogy a MET-nek sokkal inkább így kellene gondolkodnia, mint a napi rezdülésekre idegbajososan reagálni, előre gyártott válaszokat sokadikként ismételtetni, valami fiókminisztériumnak képzelve magát, politikai elvárásoknak szervilis módon megfelelni, az ilyen-olyan erőik segédcsapataként a napi ügyekbe belemenni, netán kész projekteket a MET irányelveibe illeszteni, stb. A MET-nek, ha nem akar helyrehozhatatlanul eljelentéktelenedni, akkor nem n+1-ik sárdagasztónak kellene jelentkeznie, hanem úgy kellene

gondolkodnia, úgy kellene a világra tekintenie, ahogy azt a magyar társadalomban manapság csak tragikusan kevesen teszik.

Hozzájárulok, hogy ezt a hozzászólásomat is a MET honlapján közzétegyék. Fenti álláspontommal kapcsolatban felmerülő minden jó szándékú és nem jó szándékú észrevételt, kritikát szívesen fogadok, és kész vagyok azokra érvelő választ adni.

Budapest, 2014. 11. 03.